

עשרת הדיברות

בונים עולם טוב יותר!

עשרת הדיברות הם התמצית של התורה וערכי הליבה של עם ישראל. ממנו עברו ערכים אלו לכל העולם.
חשוב ללמוד וללמד אותם לחיינו כדי לבנות עולם טוב יותר.
זאת השליחות שלנו!

יאיר לפיד

"בני האדם נוטים לזלזל בכוחן של המילים, ריבונן של עולם, אבל לא אתה. עשר דיברות חרות לך על לוחות הברית, בסך הכל 12 מילים, אבל הן שינו את העולם יותר מכל התנאים והמאססים גם יחד".

(מתוך פרזיקט "התפילה שלי", ynet)

אלי ויזל (1928-2016)

"עם ישראל משול לשליח שקים מכה על הראש, כשהתעורר לא זכר מי שלח אותו, אז מי נשלח, מהו תוכן השליחות ויתרה מזאת – לא זכר כלל שהוא שליח..."

שלי יחימוביץ

"לפני יותר משלושת אלפים שנה נחקק החוק הסוציאלי המתקדם ביותר בתולדות האנושות, יום מנוחה שבועי. ציוני נאור באופן בלתי נתפס על רקע תקופה של עבדות בעלות ועבדות אלימים. זו הייתה קרן אור זוהרת ומסנוורת בעוצמתה המוסרית. ציוני אלוקי המהייב אדם לנח מעמלו כ"יום שבת להכניס שפיות בחייו שלו עצמו, ומעניק, באופן מהפכני, זכות זהה גם לעבדיו, גם לאי שאינו בן דתו, ואפילו לקהילה".

מנחם בגין (1913-1992) (ישראל)

"נפעם ונרגש אני שב וקורא את הפסוקים הנצחיים, לאמור: 'שמור את יום השבת לקדשו, למען ינוח עבדך ואמך כמך'. אחד הרעיונות הגדולים בתולדות אנוש מבחינה חברתית מבחינה מוסרית, למען ינוח כל העבד והדל".

ר' עובדיה ספורנו (1468-1550) איטליה

סדר המצוות ככל אחד משני הלוחות של הדיברות הוא מהחמור אל הקל. סדר המצוות בחמשת הדיברות הראשונים הוא במחשבה, בדבור, ובמעשה. סדר המצוות בחמשת הדיברות האחרונים הוא במעשה, בדבור ובמחשבה.

הסיבה לשוני בסדר היא, שביחס לה' העיקר הוא האמונה, שהיא צריכה להתבטא לא רק במחשבה, אלא גם בדבור ובמעשה, ואילו העיקר ביחס כלפי החבר הוא לא להזיק לו במעשה ואף לא בדבור ובמחשבה.

לא תחמוד-

מכאן ניתן ללמוד על העומק של מצוות התורה. ציוני התורה בתחום שבין אדם לחברו לא נועדו למניעת חיכוכים בלבד. (כחוק האזרחי) התורה מעוניינת לחנך את האדם ולעקור מלבו את שורש הרע. גניבה, רצח ושאר הפשעים אינם מתחילים ברגע בו יוצא הפושע למשימתו. בדרך כלל האדם הופך לפושע בהדרגה, תוך כדי תהליך נפשי ממושך. כאשר נרקמת במוחו לראשונה התוכנית לבצע פשע, ואז הוא מסלק מעל עצמו את המחסומים הנפשיים המונעים ממנו מלכבוע בזולת. איסור "לא תחמוד" הוא השמירה על המחסום הנפשי עוד בתחילת התהליך. איסור "לא תחמוד" מהווה בסיס איתן לקיומם של יחסים תקינים בחברה. והשלכתו המעשית הינה רבת היקף. (מתוך אתר "אחינו")

השקופע אקבל על עצמי :

1. אנוכי ה' אלוהיך
איה אדם איכפתי ועוזר לזולת.

2. לא יהיה לך אלוהים אחרים
לא אשתעבד לכוחות חיצוניים, אשמור על צלם האלוהים שבי.

3. לא תשא את שם ה' אלוהיך לשווא
איה דוגמא מופת להתנהגות מוסרית וראויה.

4. זכור את יום השבת לקודשו
אתחבר לעצמי, למשפחתי ולעמי.

5. כבד את אביך ואםך
אכבד את הוריי ואכיר להם טובה.

6. לא תרצח
אדבר בכבוד לחברי ללא צעקות, עקיצות, זלזול, פגיעות והעלכות. לא בדיבור ולא ברשת החברתית.

7. לא תנאף
איה נאמן לחברי ובכל מערכת יחסים.

8. לא תגנוב
מה שאשיג ביושר שווה הרבה יותר.

9. לא תענה ברעך עד שקר
אשתמש במילים מיטיבות ולא במילים מכאיבות.

10. לא תחמוד
איה שמח בחלקי, ואשמח בהצלחת האחרים.

תע רגע: שלשה שמעין יש באדם, הקדוש ברוך הוא, ואביו, ואמו".

(קדושין א')

נאמר "איש אמו ואביו תיראו" ונאמר "את ה' אלוהיך תירא". הקיש מורא אב ואם למורא המקום.

(ספרא, קדושין א')

אבי היה א-לוהים / יהודה עמיחי

אבי היה א-לוהים ולא ידע. הוא נתן לי את עשרת הדיברות לא כרעם ולא כזעם, לא כגשם ולא כזעם אלא כרכות וכאהבה. והוסיף לטופים והוסיף מלים טובות, והוסיף "אנא" והוסיף "בבקשה". וזמר זכור ושמור לגנון אחד והתחנן וככה בשקט בין דבר לדבר, לא תשא שם אלוהיך לשווא, לא תשא, לא לשוא, אנא, אל תענה ברעך עד שקר. וחבק אותי חזק ולחש באזני, לא תגנוב, לא תנאף, לא תרצח. וישם את כפות ידיו הפתוחות על ראשי בכרכות יום כפור. כבד, אהב, למען יאריכון ימיך על פני האדמה. וקול אבי לכן כמו שער ראשו. אחר כך הפנה את פניו אלי בפעם האחרונה כמו ביום שבו מת בדרומוטי ואמר: אני רוצה להוסיף שנים לעשרת הדיברות: הדיבר האחד-עשר, "לא תשתנה" והדיבר השנים-עשר, "השתנה, תשתנה" כך אמר אבי ופנה ממני והלך ונעלם בקרחתיו המוזרים.

כיצד

משתלבים זה בזה שני הדברות שצווה אביו של המשורר?

באילו

מובנים ניתן לראות בהורים כא-לוהים?

גנבים חכמים ועדכניים במיוחד / יהודית רותם, סופרת

"כה פשוט ותמציתי הוא הדיבר השמיני, 'לא תגנוב'. שתי מילים, ומה אפשר להוסיף עליהן? הצצה קלה ברש"י מגלה כי 'בדיני נפשות הכתוב מדבר'. רבי אברהם אבן עזרא מרחיב ואומר 'וזאת המילה [גנבה], גם היא כוללת מי שיגנוב לב אחר, כמו שעשה אבשלום'. ואילו רבי עובדיה ספורנו טוען ש-'בכלל גניבה – גניבת נפשות וגניבת ממון וגניבת דעת הבריות...' ושאלתי את עצמי, מהיכן הסתן השורש בג"כ ללב השפה היום יומית, ומנין צצו המילים, העקשניות זיגל'ת "מגניב" (והמהדרים מוסיפים א' והטעמת מלעיל "מאגניב"), ו"גנוב" ו"נגנבתי", ותהיתי אם יש להן קשר לאביזרים הטכנולוגיים, שבנובים לנו את הזמן ואת הדעת ואת הנפש, ועולה באוזני זעקתם של הורים המתחננים לילדיהם להניח לרעג את מכשיר הטלפון ולהישיר אליהם מבט, ואם אפשר גם לדבר אתם מדי פעם.

מישהו גנב לנו את הילדים. ומי שלא ראה אותם מרותקים אל האייפון והאייפד, מסמסים באצבעות דקיקות מיומנות או מתמכרים למשחקי מחשב לא ראה גנבת נפשות מימיו".

(מתוך פרזיקט 929 תנ"ך ביחד)

מעמד הר סיני - (שמות, כ')

1 רבי אברהם בן הרמב"ם, (1143-1198 ספרד)
"אנוכי - אמונת הא-לוקות ובכללה הזכרת יציאת מצרים ומזה מסתעפות מצוות קריאת שמע ותפילה ומזוזה ותפילין וציצית וברכת המזון... וכדיבור אנוכי תלויה מצוות האהבה והיראה והחסד לעניים והחמלה על אלמנה ויתום ומידת הרחמנות והעדר הנקמה והנסירה ואהבת רעים וגרים..."

2 ר' יצחק ערמה (1420-1494 ספרד) בספרו "עקדת יצחק"
"ויש בכלל זה העבודה זרה הגדולה המצויה היום בעולם מציאות חזק, והוא: התכונות כל המחשבות והעסקים לקיבוץ הממון והצלחת הנכסים שהמה להם הא-לוהים האדירים, אשר עליהם הם נשענים ובאמונתם הם נמשכים, ועל קדושת שמם הם מכחישים אלוה-ממעל ועוזבים את תורתו, ומניחים אותה עגונה ועלובה בקרן זווית; וזוהי גופה של עבודה זרה ועיקרה - כמו שיבוא בלא תחמוד."

3 בצלאל ספרא
לא לשאת את שמו לשווא: כל אחד מאיתנו נושא עליו את שמו הפרטי, ואת שמו הלאומי (ישראלי) ואת היותו אדם בעל נשמה א-לוהית. בכל אחד ואחת מאיתנו נשמה עם פוטנציאל להגיע רחוק באישיותו ולתקן את העולם. כל אחד מאיתנו מייצג בהתנהגותו את עצמו, את עמו ואת נשמתו - את א-להיו ולכן צריך להיות מופת בחייו. מי שמתנהג בצורה לא מוסרית, או שכל חייו היו רק מרדף אחרי מילוי תאוות, כסף וכבוד, נשא את שמו לשווא, בזבז את החיים ואת כח החיים הא-לוקי שבו על קטנות. עלינו להיות מודעים לעוצמה הא-להית שבנו ולממש את הפוטנציאל העצום שלנו, הן כפרטים והן כאומה מוסרית ערכית.

4 חיים נחמן ביאליק (איגרת שצג)
עם ישראל לא יוותר לעולם על השבת, שהיא לא רק יסוד קיומו הישראלי, אלא גם יסוד קיומו האנושי. בלי שבת אין צלם אלקים וצלם אנוש בעולם. כל עמי התרבות קבלו מיד ישראל, בצורה זו או אחרת, את יום המנוחה. השבת היא ששמה על קיום עמנו בכל ימי נדודיו. ועתה בשוכנו לארץ אבות, הנשליכנה אחרי גונו ככלי אין חפץ בו? ...שמירת השבת שקולה בעיני... כשמירת תורת האדם כולה... בלי שבת אין ישראל, אין ארץ ישראל ואין תרבות ישראל. השבת היא התרבות!

5 רש"י הירש, שמות כ (1808-1888 גרמניה),
"כשם שענין הבן אל הוריו, כן התיינה אליו עיני ילדיו בבוא הזמן. אלמלא הקשר בין אבות ובנים - תנותק שרשרת הדורות, תאבד תקוות העבר היהודי לגבי העתיד והאומה הישראלית תחדל מלהיות. אכן גדולה חשיבותם של ההורים בישראל, ולפיכך יחדה להם התורה מקום נכבד בעשרת הדיברות."

1. אָנֹכִי ה' אֶל־לִהְיֹת אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים.

הא-ל האינוסופי מתגלה, לא כבורא עולם, אלא מזדהה כמי שעזר לחלשים. זה כרטיס הביקור שהוא מציג וזה גם צריך להיות היסוד הראשי של אישיותנו - לעזור לאחרים.

2. לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֶל־לֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי.

לא להשתעבד לעבודה זרה, חיצונית, לכסף, למעמד, לכבוד, "למה אחרים יגידו".

3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֶל־לִהְיֹת לְשׁוֹא

איסור להישבע בשם ה' לשווא. להיות נאמן לשמי, לאנושי שבי, לנשמה האלוקית שבי, להוות מודל ומופת של מוסריות.

4. זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתְּךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֶל־לִהְיֹת לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלַאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ.

יום החירות. יום בו מתנתקים מהמולת השבוע כדי להתחבר לעצמי, לערכי, למשפחתי.

5. כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֶל־לִהְיֹת נָתַן לָּךְ

הכרת הטוב הבסיסית להורים, קיום שרשרת הדורות.

6. לֹא תִרְצָח

רצח אופי, אלימות, הפחדה, שיימינג, הם סוגים של רצח.

7. לֹא תִנָּאֵף

להיות נאמן לבן/בת זוג, לחברי, לארצי, לעצמי.

8. לֹא תִגְנוֹב

נפש, זמן, דעת, פרנסה, זכויות...

9. לֹא תַעֲנֶה בִּרְעֶךָ עַד שֶׁקֶר

לא לדבר, להעיד, לכתוב שקרים או מילים רעות על אחרים. לא ללעוג, להעליב, לא לשון הרע ורכילות. יש להשתמש רק במילים שעושות טוב לאחרים.

10. לֹא תַחְמֹד בֵּית רְעֶךָ לֹא תַחְמֹד אֶשֶׁת רְעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לִרְעֶךָ.

להיות שמח בחלקי, לא להשוות ולקנא באחרים, האושר נמצא אצלנו.

6 "המלבין פני חברו ברבים (מעליב/פוגע) כאילו שופך דמים! רצח שאנו רואים שאחרי שמסמיק (מבושה) נהיה חיוור" (שהדם בורח מהפנים) (בכא מציא נ"ח).
"המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא" (אבות ב').
"נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים" (ברכות מ"ג).

7 ר' יהודה אריה ממודינא (1648, ונציה)
"המאבד נאמנותו - אין לו עוד מה לאבד".

8 כשאומרים לנו "לא תגנוב" אנו מיד חושבים על שודד רעול פנים, על פריצה לבנק, אך כולנו עלולים בקלות לטעות ולגנוב. כגון: שימוש בציוד של חבר ללא רשות, העתקה במבחן (גניבת דעת). גם כזבז זמן של מוכרת בחנות וטעימות בסופרמרקט ללא כוונת קניה הם סוגים של גניבה. להעלים מיסים זה גניבה מהמדינה, לעקוף בתור, לגנוב נתיב בכביש...גם זו גניבה.

9 אברבנאל (1437-1508 נאפולי)
"ואחר שהזהיר שלא יזיק אדם את חברו במעשה רע לא בגופו, לא באשתו, ולא בממונו - הזהירו... 'לא תענה ברעך עד שקר'. ומלבד שהזהיר בזה, שלא יעיד אדם שקר, נכלל בו הלועג על חברו, והמספר לשון הרע, והרכיל, והמלבין פני חברו ברבים ודומיהם".

10 אורחות צדיקים (1440)
"ואדם אשר החמדה עליו קרוב לעבור על כל עשרת הדיברות".

פרקי אבות ד"א
"איזהו עשיר השמח בחלקו".